

Nurmi-juttu herätti vilkasta keskustelua lehdistön palstoilla. Polemiikki hiersi myös Suomen ja Ruotsin välisiä urheilusuhteita. Pilapiirtäjän (KP.) näkemys tapahtumista. (UKA 24/2, TPA)

"Sanomme heti aluksi, että ei olisi pitänyt menetellä siten. ASEA:a ei yleensä kukaan maassamme hyväksytä, mutta juuri tällä hetkellä on mieliala mitä jyrkimmin sitä vastaan. Toiminimi, jonka johtajana on hra Edström, sama henkilö, joka aikaansai, että Paavo Nurmi ei saanut juosta, kuten yleisesti tiedetään, ei

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta

voi olla tekemisissä Suomen kanssa, ei minkäänlaisissa.

Niiden joukossa, jotka ovat ehtineet kuulla asian, ollaan vihaisia. Varsinkin on nuoriso aivan poissa suunniltaan. Jos ne kaksi moottorivaunua tänne Turkuun tuodaan, käyttävät niitä tuskin muut kuin teknillisen lautakunnan herrat. Se on varma asia.”

Urheilusuhteet Ruotsiin natisivat liitoksissaan. Pääsyynä välien rikkoutumiseen olivat IAAF:n ruotsalaisen puheenjohtajan Edströmin sekä Ruotsin Urheiluliiton, sen johdon ja edustajien toimet Paavo Nurmen tapauksessa. *Helsingin Sanomissa* 27.3.1933 julkaistussa tiedotteessa raportoitiin Suomen Urheiluliiton 25.3. pidetystä ylimääräisestä yleiskokouksesta, jossa käsiteltiin Nurmi-kysymystä ja keskusteltiin rata- ja kenttäurheiluyhteistyöstä Ruotsin kanssa. Urheiluliiton johtokunnan toimet Nurmen tapauksessa saivat yleisen hyväksynnän. Myös yhteistoiminnan jatkamisesta Ruotsin kanssa päästiin ratkaisuun: se todettiin yksimielisesti mahdottomuudeksi.³⁶

”Yleinen kokous toteaa, että Ruotsin Urheiluliitto, jonka vastuunalaisen johdon ja jatkuvasti sen luottamusta nauttivien edustajien toimesta oikeudenloukkaukset Suomea vastaan Nurmen sääntöjenvastaisen suspendoimisen yhteydessä on pantu alulle, näin menettelemällä on rikkonut ne hyvät suhteet, jotka Ruotsin ja Suomen yleisurheilun alalla ovat vallinneet. Kun kilpailullinen yhteistoiminta Ruotsin ja Suomen urheiluliittojen välillä ei nykyisten edellytysten vallitessa ole mahdollinen, yleinen kokous velvoittaa johtokunnan huolehtimaan siitä, että suomalaiset urheilijat eivät kilpaile Ruotsissa niin kauan kuin Ruotsin Urheiluliiton johto on sen toiminnan takana, jonka valitettavana, mutta meidän puoleltamme välttämättömänä seurauksena tämä suhteiden katkeaminen on.”

Urheilusuhteet Ruotsin kanssa katkaistiin. Urheiluliiton päätös ei miellyttänyt kaikkia kansalaispiirejä. Varsinkin Suomen ruotsinkieliset urheilupiirit ja lehdistö protestoivat ankarin sanoin päätöstä vastaan: ruotsalaisten osallisuutta Nurmen diskaukseen pidettiin epävarmana samalla kun Saksan motiiveja asiassa epäiltiin. Myös Urho Kekkosen toiminta herätti arvostelua ja syytöksiä omavaltaisuudesta. Kekkosen mielestä il-

meisesti taustalla vaikuttivat urheilupolitiikankin intressit: olivathan tietyt vasemmistopiirit kaavailleet jopa hänen syrjäyttämistä. Kekkosen ja Suomen ruotsinkielisten urheilupiirien välisen kireys perityi epäilemättä syksyltä 1929, jolloin kielikysymys varjosti Suomen urheiluelämää. Akateemisen Karjala-Seuran ohjelman mukaisesti Kekkonen ei hyväksynyt, että ruotsinkielisille seuroille annettaisiin liian suuri erikoisasema suomenkielisiin seuroihin nähden. Kekkosta kritikoitiin myös Ruotsissa. Muun muassa *Idrottsbladet* nimitti Kekkosta syyskuun 21. päivän kirjoituksessa "umpikieroksi jesuiitaksi, joka oli kerrassaan huono diplomaatti."³⁷

Sala-ammattilaisuudesta kulukorvauksiin

Kiista IAAF:n ammattilaisuussäännöksiä tiimoilta jatkui. Yleinen mielipide paitsi Suomessa myös ulkomailla kallistui yhä selvemmin siihen, että IAAF:n nykyiset säännöt olivat vanhentuneet ja niitä tuli radikaalisti muuttaa. Varsinkin ranskalaisissa urheilupiireissä asiaa hoidettiin ripeästi. Ranskan Urheiluliitto muun muassa harkitsi eräänlaisen ammattilaisosaston perustamista Urheiluliittoon ja aikoi esittää asiaa myös IAAF:lle. Urho Kekkonen ei ollut vakuuttunut esityksestä. Hänen mukaansa Suomen Urheiluliitto kannatti amatöörisääntöjen tarkistamista, mutta piti kuitenkin Ranskan kokeilua vaarallisena aktiiviurheilijoille. Esimerkiksi työansioiden menetyksien korvaaminen olisi kohtuullista, mutta muutoin Kekkonen piti Ranskan esittämää tietä vääränä. Tämänkaltaisen painostus jäisi Kekkosen mielestä tuloksettomaksi. Kekkonen korosti urheilijoiden ja eri maiden IAAF:n jäsenliittojen välistä yhteistyötä IAAF:n nykyisten sääntöjen puitteissa: päätökset sääntömuutoksista tulisi tehdä IAAF:n kongresseissa. Samalla Kekkonen varoitti suomalaisurheilijoita ryhtymästä Ranskan esimerkin mukaisiin kokeiluihin.³⁸

Kekkosen vetoamukset eivät hillinneet urheilupiireissä ilmennyttä ärtymystä, vaan uuden liiton perustamista suunniteltiin aktiivisesti. Sen toimintaperiaatteena tuli olla sala-ammattilaisuuden kitkeminen, mutta liitto kuitenkin halusi pyrkiä siihen, että urheilijalle korvattaisiin hänen suorittamansa työ sen arvon mukaisesti. Liiton taholta moitittiin Suomen urheilujohtoa muodollisesta pikkumaisuudesta sen kieltäytyessä

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta

korvaamasta urheilijoille niitä kustannuksia, joita tämä joutuu kärsimään valmentautuessaan edustuskelpoiseen kuntoon. Liitto vetosi amerikkalaisten, saksalaisten, englantilaisten, ranskalaisten ja ruotsalaisten esimerkkiin ja korosti kyseessä olevan myös Suomen urheilumaineen. Käytäntö oli johtanut siihen, että Suomen kansainväliset urheilusaavutukset vuosi

*Urho Kekkonen
sai diktaattorin
leiman yrittäes-
sään kitkeä
yleisurheiluun
pesiytynyttä sa-
la-ammattilai-
suutta. Kekko-
nen vaati kesällä
1934 seuroilta ja
urheilijoilta (vrt.
artikkelin alussa
oleva kirje Paa-
vo Nurmelle) ta-
keita kilpailujen
puhtaudesta.*

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta

vuodelta heikentyivät. Liitto oli pitänyt perustavan kokouksensa 22.4.1932. Urheilupiirien tyytymättömyyttä kuvaa hyvin tuolloin liittoon liittyneiden suuri määrä: mukaan lähti yli 50 Suomen parasta aktiiviurheilijaa Helsingistä, Turusta ja Tampereelta. "Suuruuksista" lähinnä vain Lehtinen ja Isohollo jäivät pois. Suomen niin sanottu Ladoumegue-liitto ei elänyt

*Osa seuroista
vastusti kiivaasti
Kekkosen toi-
mia. Pilapiirtä-
jän näkemys
Kekkosen vas-
taisesta kritiikis-
tä. (Piirtäjä KP.
UKA 24/2, TPA;
Tiikerin piirros,
Suomen Urheilumuseo)*

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta

montaa vuotta, eikä siitä kehittynyt varteenotettavaa vastapainoa amatööriurheilulle.³⁹

Sinnikäs ja itsepäinen Nurmen puolustaja

Ari Uinon mukaan Kekkosen sinnikkyys ja itsepäinen peräksiantamattomuus puolustaa Paavo Nurmea pohjautuivat Kekkosen urheiluideologisiin ajatuksiin. Urheilun kansallisista ja isänmaallisista tarkoituspäristä Kekkosen päättyi seuraavaan.⁴⁰

"Monista urheilullisista kiistakysymyksistä näkyi väistämättömästi, kuinka urheilu sen hetkiselä kehitysasteellaan oli tekijä, joka ulotti vaikutuksensa erikoisesti kansojenvälisiin suhteisiin. Urheilu isänmaallisen mielen nostattajana ja kansan laajojen kerrosten katsomusten ja mielialojen muokkajana antoi väriä ja sävyä maan yleiselle mielipiteelle erikoisesti siinä, miten se suhtautui ulkomaihin. Tuore esimerkki oli Kekkosen mielestä "urheilumaaailmanhistoriallinen" tapaus-Nurmi. Kekkosen oli myöntänyt liioittelevansa, kun hän väitti, että 'Ruotsin asia Suomessa kärsi Nurmi-jutussa suurimman tappionsa sitten Viaporin antautumisen'. Vastenmielisyys Ruotsia vastaan oli tuon urheilullisen ristiriidan takia Suomessa huomattavassa määrin noussut, seikka, joka ei Kekkosen mielestä tulisi näkyviin vielä lähiaikoina, mutta esiintyisi riittäväällä selvyydellä sitten, kun 'tämän päivän nuoriso on päässyt vaikuttamaan maamme sivistys- ja valtiolliseen politiikkaan'".

Nurmi-jupakka kolautti paitsi kansallista myös ennen kaikkea Kekkosen omanarvontuntoa. Henkilötasolta Nurmi-kysymys siirtyi valtiotasolle, mikä ilmeni maiden välisten urheilusuhteiden katkaisemisena. Kekkosen toiminta herätti kritiikkiä, mutta hän sai myös suuren yleisön sympatiaa taistellessaan Suomen ja Nurmen oikeuksien puolesta. Voimistuva urheiluoппositiio oli kuitenkin eri mieltä Kekkosen toimista Ruotsin suhteiden ja amatööririkysymyksen yhteydessä. Tämän Kekkosen sai karvaasti kokea saadessaan tulevina vuosina "Urheiludiktaattorin" -nimen.⁴¹

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta

Voittamaton Paavo Nurmi

Entä Paavo Nurmi? Kansainväliset kilpакentät pysyivät sitkeästi suljettuina yhtä Tallinnassa juostua 5000 metrin kilpailua lukuunottamatta; kansallisella tasolla Nurmi kilpaili vielä muutamia kertoja – viimeisen kerran Viipurissa 16.9.1934. Viimeinen kansallinen edustus oli Ruotsi-Suomi maaottelussa toukokuussa vuonna 1941, jolloin hän osallistui 15 km:n maaottelumarssiin.⁴² Voi hyvin olettaa juoksemisen motiivien hiljalleen heikentyneen tuskastuttavassa odotuksessa – kotimaiset kilpакentät tuskin tarjosivat ”juoksijain kuninkaalle” innostavaa vastusta, vaikka hän ei aivan voittamattomana pysynyt.⁴³ Toisaalta Nurmi oli tuolloisen mittapuun mukaan myös melko vanha urheilijaksi, 36-vuotias, ja ilmeisesti hän oli jo aiemmin kaavaillut juoksu-uransa lopetusta – maratonvoittoon Los Angelesissa. Myös Nurmen kunnosta oli ollut epäilyjä, olihan hän muun muassa kärsinyt jo Viipurin olympiakarsintojen jälkeen kipeytyneestä akillesjänteestä ja Los Angelesissa hän pystyi tuskin kävelemään.⁴⁴ Nurmi oli luonteeltaan juro, oman arvonsa tunteva, määrätietoinen ja mitä ilmeisimmin periaatteistaan kiinni pitävä persoona. Tyypillistä Nurmelle oli myös hänen inhonsa urheilujohtajia kohtaan. Onko liian pitkälle menevää spekulointia olettaa, että Nurmi oli päättänyt jo ennen ammattilaisjulistusta lopettaa urheilumisen Los Angelesin kisoihin: ”Triumfin” jäätyä saavuttamatta Urho Kekkosen, jälkipolvien ”myllykirjeeksi” leimaama kirje tarjosi pettyneelle ja ehkä katkerallekin miehelle oivallisen ”syyn” lopettaa huippu-urheilu-ura: urheilupolitiikka katkaisi uran; Paavo Nurmi jäi moraalisesti ”voittamattomaksi”.

Lähdeviitteet

- 1 Urho Kekkosen kirje Paavo Nurmelle 7.6.1934, Urho Kekkosen arkisto (UKA) 24/1, Tasavallan Presidentin arkisto (TPA).
- 2 Katso Nurmen kilpauran viimeisistä vaiheista Karikko, Paavo & Koski, Mauno, Yksin aikaa vastaan. Paavo Nurmen elämäkerta. Tapiola 1975, s. 261–268.
- 3 Esimerkiksi Laine, Leena, ”Sala-ammattilaisuus – urheilun uskottavuuden uhka”. Reijo Häyrynen & Leena Laine Suomi urheilun suurvaltana. Toimittanut Erkki Vasara. Liikuntatieteellinen Seura. Helsinki 1989; Laine, Leena, ”Suomi huippu-urheilun suurvaltana”. Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toimittanut Teijo Pyrkönen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 131. Helsinki 1992. Myös Antero Raevuori käsittelee Nurmen juoksu-uran viimeisiä vaiheita teoksen Juoksijain Paavo kuningas Nurmi (Porvoo 1988) luvussa ”Takaa-ajettu” (s. 228–267). Raevuoren teksti perustuu historiallisiin faktoihin, mutta hän on myös ottanut vapauden kaunokirjalliseen esityk-

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta

seen silloin, kun on ollut kyse historiallisen totuuden kannalta vähemmän merkittävistä tapauksista. Kirjoittajan mukaan sama pätee myös vuoropuhelujen ulkoiseen muotoon, mutta ei kuitenkaan henkeen tai sisältöön.

- 4 Uino, Ari, Nuori Urho Kekkosen: Poliittisen ja yhteiskunnallisen kasvun vuodet (1900-1936). Jyväskylä 1985, s. 254-308; sala-ammattilaisuudesta muun muassa s. 273, 278, 280.
- 5 Kansainvälinen urheiluliitto hyväksyi vuonna 1914 amatöörisäännöt, jotka perustuivat pääasiassa englantilaisten vuonna 1880 laatimiin sääntöihin: "... amatööri osallistuu urheiluun pelkäästään harrastuksesta fyysisen ja henkisen virkistykseen vuoksi ilman välillisiä tai välitöntä taloudellista hyötyä - vain matkakorvaukset ja yhden punnan päiväraha ovat sallittuja". Karikko & Koski 1975, s. 217.
- 6 Karikko & Koski 1975, s. 216-260.
- 7 Katso esimerkiksi Leena Laineen ja Karin Wikberg Lindrothin artikkelit tässä kirjassa.
- 8 Laine 1989, s. 318.
- 9 Urho Kekkosen artikkeli Maaottelu, Suomen Kuvalehti 6/1935, UKA 24/2, TPA. Katso tarkemmin yleensä kohusta Nurmen ammatillaisuuden ja Los Angelesin olympialaisten ympärillä Karikko & Koski 1975, s. 225-260.
- 10 Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 2. osa, Helsingin Sanomat 9.9.1932, UKA 24/2, TPA.
- 11 Karikko & Koski 1975, s. 252.
- 12 Kaarlo Brusinin kirje Urho Kekkoselle Pariisista 16.2.1932, UKA 24/2, TPA; Katso myös Kaarlo Brusinin kirje Urho Kekkoselle Pariisista 27.2.1932, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen kirjeenvaihtoa Nurmi-jutussa 19.2.1932, UKA 24/2, TPA.
- 13 Nurmen elämäkerran kirjoittajien mukaan Edströmillä ei ollut muuta mahdollisuutta kuin valita Nurmi "uhriksi". Sala-ammattilaiskysymystä ei ollut mahdollista ratkaista, mutta IAAF saattoi kuitenkin osoittaa valtansa ja kantansa. Nurmi valittiin uhriksi siksi, että hän oli toisaalta tarpeeksi kuuluisa syytettävä toisaalta vanha urheilija. Katso tarkemmin Karikko & Koski 1975, s. 250-252.
- 14 Katso Brundageista Leena Laineen artikkelista (tässä kirjassa) "Lisäkulmia Nurmi-kysymyksen: Lauri Pihkalan ja Avery Brundagen kirjeenvaihtoa 1928-1929."
- 15 Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 1. osa, Helsingin Sanomat 8.9.1932, UKA 24/2, TPA. Katso ilmiannosta Laine 1989, s. 316-319.
- 16 Katso Nurmea vastaan esitetyistä syytöksistä Karikko & Koski 1975, s. 225-226, 228-233.
- 17 Laine 1992, s. 232-233. Katso ammatillaisuuden taustasta Halila, Aimo, Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton historia. Toinen osa 1918-1939. Teoksessa Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto SVUL 1900-1960. Vammala 1960, s. 349-350; Hentilä, Seppo, Suomen työläisurheilun historia I. Työväen Urheiluliitto 1919-1944. Hämeenlinna 1982, s. 366-367.
- 18 Urho Kekkosen kirjeenvaihtoa Nurmi-jutussa, päivämätön, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen kirjeenvaihtoa Nurmi-jutussa 19.2.1932, UKA 24/2, TPA; A. Yöntilän kirje Urho Kekkoselle 2.4.1932, UKA 24/2, TPA; Karikko & Koski 1975, s. 231.
- 19 Uino 1985, s. 273-274.
- 20 Vertaa Laine 1992, s. 232-233.
- 21 Kirje (lähettäjän nimi epäselvä) Urho Kekkoselle 1.2.1932, UKA 24/2, TPA; katso myös Kirje Urho Kekkoselle 16.3.1932, nimimerkki Lassi, UKA 24/2, TPA.
- 22 Urho Kekkosen artikkeli Nurmea ei Suomessa..., Helsingin Sanomat, 10.4.1932, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 1. osa, Helsingin Sanomat, 8.9.1932, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Maaottelu, Suomen Kuvalehti, 6/1935, UKA 24/2, TPA; Urheiluliiton ulkoasiainvaliokunnan ehdotus Nurmi-asian johdosta lähetettäväksi IAAF:n jäsenliitoille, no. 516, UKA 24/1, TPA; Urho Kekkosen kirjeenvaihtoa Nurmi-jutussa, UKA 24/2, TPA; Katso myös A. Yöntilän kirje Urho Kekkoselle 2.4.1932, UKA 24/2, TPA; Uino 1985, s. 272. Tarkemmin IAAF:n toimista Nurmi-kysymyksessä Karikko & Koski 1975, s. 225-240; Laine 1989, s. 320.
- 23 Urho Kekkosen artikkeli Nurmea ei Suomessa..., Helsingin Sanomat, 10.4.1932, UKA 24/2, TPA; Urheiluliiton ulkoasiainvaliokunnan ehdotus Nurmi-asian johdosta lähetettäväksi IAAF:n jäsenliitoille, no. 519, UKA 24/1, TPA.
- 24 Urheiluliiton ulkoasiainvaliokunnan ehdotus Nurmi-asian johdosta lähetettäväksi IAAF:n jäsenliitoille, no. 519, UKA 24/1, TPA.
- 25 Urheiluliiton ulkoasiainvaliokunnan ehdotus Nurmi-asian johdosta lähetettäväksi IAAF:n jäsenliitoille, no. 51, UKA 24/1, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, Helsingin Sanomat, 8.9.1932, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Maaottelu, Suomen Kuvalehti 6/1935, UKA 24/2, TPA; Laine 1989, s. 321.
- 26 Urheiluliiton ulkoasiainvaliokunnan ehdotus Nurmi-asian johdosta lähetettäväksi IAAF:n jäsenliitoille, no. 519, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta

- jutusta, 1. osa, Helsingin Sanomat, 8.9.1932, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 2. osa, Helsingin Sanomat 9.9.1932, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Maaottelu, Suomen Kuvalehti 6/1935, UKA 24/2, TPA; Laine 1989, s. 321–322. Nurmi oli itsekin epäillyt juoksulupansa mahdollisuuksia. Suomen Urheilulehti 21.7.1932, Onko Saksalla sittenkin pätevät paperit?
- 27 Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 2. osa, Helsingin Sanomat 9.9.1932, UKA 24/2, TPA.
- 28 Urheiluliiton ulkoasiainvaliokunnan ehdotus Nurmi-asian johdosta lähetettäväksi IAAF:n jäsenliitoille, no. 519, UKA 24/1, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 2. osa, Helsingin Sanomat 9.9.1932, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Maaottelu, Suomen Kuvalehti 6/1935, UKA 24/2, TPA. Katso myös Karikko & Koski 1975, s. 254; Laine 1989, s. 322.
- 29 Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 2. osa, Helsingin Sanomat 9.9.1932, UKA 24/2, TPA; Urheiluliiton ulkoasiainvaliokunnan ehdotus Nurmi-asian johdosta lähetettäväksi IAAF:n jäsenliitoille, no. 519, UKA 24/1, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Maaottelu, Suomen Kuvalehti 6/1935, UKA 24/2, TPA.
- 30 Katso tarkemmin Karikko & Koski 1975, s. 245, 256–257; Laine 1989, s. 320, 322.
- 31 Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, osat 1–3, Helsingin Sanomat, 8.9.–10.9.1932, UKA 24/2, TPA.
- 32 Urho Kekkosen artikkeli Totuus Nurmen jutusta, 3. osa, Helsingin Sanomat 8.9.–10.9.1932, UKA 24/2, TPA.
- 33 Urho Kekkosen artikkeli Suomen yleisurheilun kansainvälisen aseman tarkastelua, Suomen Kuvalehti, no. 10/1932, UKA 24/2, TPA.
- 34 Urho Kekkosen artikkeli Suomen yleisurheilun kansainvälisen aseman tarkastelua, Suomen Kuvalehti, no. 10/1932, UKA 24/2, TPA.
- 35 Helsingin Sanomat, palsta Muut lehdet 13.8.1932, Turun Sanomien kirjoitus Nurmen juttu, UKA 24/1, TPA. Katso myös Karikko & Koski 1975, s. 256.
- 36 Artikkelin kysymys ja urheilusuhteet Ruotsiin, Helsingin Sanomat 27.3.1933, UKA 24/2, TPA; Urho Kekkosen artikkeli Maaottelu, Suomen Kuvalehti 6/1935, UKA 24/2, TPA; Karikko & Koski 1975, s. 257; Laine 1989, s. 322.
- 37 Katso esimerkiksi artikkeli Fri-idrottsmän emot U. Kekkonen, Svenska Pressen, 27.3.1933, UKA 24/1, TPA. Vasemmiston kaavailut Kekkonen kaatamiseksi: Kekkonen keräämää lehtimateriaalia Nurmi-tapauksesta, UKA 24/1, TPA; Karikko & Koski 1975, s. 256; Uino 1985, s. 274, 276. Katso myös Laine 1989, s. 322. Katso kielikysymyksestä Uino 1985, s. 264–266. Urheilusuhteet Ruotsin kanssa solmittiin uudelleen vasta vuonna 1935.
- 38 Kaarlo Brusinin kirje Urho Kekkoselle Pariisista 7.2.1933, UKA 24/2, TPA; Artikkelin Kekkonen ei pidä tietä oikeana, Suomen Urheilulehti, 11.5.1933, UKA 24/1, TPA.
- 39 Artikkelin Kekkonen ei pidä tietä oikeana, Suomen Urheilulehti, 11.5.1933, UKA 24/2, TPA. Katso tarkemmin tämän luvun teemasta Uino 1985, s. 277–298.
- 40 Uino 1985, s. 275; Kekkonen puhe Hämeenlinnassa ja Kouvolla ilmeisesti vuonna 1934, UKA 24/1, TPA.
- 41 Uino 1985, s. 276–277. Katso tarkemmin "Urheiludiktattorista" Uino 1985, s. 277–308.
- 42 Antti O. Arposen artikkeli Paavo Nurmen elämäntehtävä oli murskata maailmanennätyksiä, Suomen Urheilulehti, 24/97, 13.6.1997; Karikko & Koski 1975, s. 267.
- 43 Katso Nurmen kilpailuista kansallisena amatöörinä Karikko & Koski 1975, s. 261–268.
- 44 Ahola, Matti, Vuosisadan urheilija? Teoksessa Kilpakenttien sankarit 1. Vastaava toimittaja Pekka Mäkelä, Sulkava 1992, s. 229. Katso myös Karikko & Koski 1975, s. 252.

Heikki Roiko-Jokela

Taistelu Nurmesta!
Urho Kekkosen
toiminta amatööri-
urheilun puolesta